

althans door een antirevo-
goed worden gekeurd. Het
ter Colijn in zijn voortreffe-
de Deputaten-vergadering
tijd met de ordinantie Gods,
dit evenzeer ten opzichte van
Nationale Vergadering om
van alle predikantsstrac-
te ophouden. Dat we op
betalen van predikantsstrac-
te Overheid zeer bevestigd af-
de Kerk daardoor altoos
in haar vrijheid, die haar
is, belemmerd wordt, is
We hebben altoos den
tegen de zijverzen koorde-
ht, die op de Overheid als
zou om voor het onder-
edikanten te zorgen, willen
De zorg daarvoor heeft
aan de Overheid, maar aan
en zelf opgelegd. Wanneer
rten tijd geleden bepleiten
Overheid, ook na uitbataling
len aan de verschillende
ortgaan met als vrije sub-
te steunen, dan staan we
ar lijfrecht tegenover. We
thans meer dan ooit elken
d tusschen Kerk en Staat
en. Maar dit alles heeft met
de Nationale vergadering in
had deze predikantsstrac-
houden, niets te maken,
stramenten waren niet
subsidie van de Overheid
ar werden door de Overheid
de kerkelijke en geestelijke
ij na de Reformatie onder
momen had, deels, voor-
lastingen werden gevonden,
stutten van het kerkelijk en
dat de Overheid vroeger had
oorlogskosten en de Lands-
alen. Indien de Nationale
financiële band tusschen
ad willen doen ophouden,
n de Kerken de kapitalen
of restitueeren, die zij
er had of voor 's Lands
bruikt. Maar het inhouden
menten zonder kapitaal-
recht, roof tegenover de
it daaruit voort, dat ook
nationalisering van de
estelijke goederen, die de
haar beheer had, onrecht
d heeft de Nationale Ver-
n trachten te redden door
eze goederen in een apart
orden ondergebracht en
armen-zorg zouden worden
eze goederen aldus bestemd
ze doeleinden, waarvoor ze
Nog daargelaten echter,
van de kerkelijke goederen,
der Overheid waren toe-
voorwaarde, dat de Over-
stramenten betaald, en
recht miste om deze
et-kerkelijke bestemming
e, wat de geestelijke of
betreft, aangehouden, dat
derwijs, losgemaakt van
e christelijk karakter ont-
tenbaar gemaakt om de
te ondermijnen, geen
zijn, maar veel meer
worden genoemd. Ook
deze geestelijke goederen
ale Vergadering in 1798
nders dan een misbruik
noemen, een ontvreemding
a aan hunne bestemming,
was, omdat deze goederen
doel waren bestemd en
ds waren gewijd.
it elk dezer drie besluiten
s geoordeeld worden, dan
e Vergadering onrecht
recht door de kerkge-
huizen aan de bezitters
ver de gezindheden naar
meenteleden te verdeelen.
predikantsstramenten
e evenzeer onrecht door
geestelijke goederen tot
m te verklaren en voor
te bestemmen, dan
gegeven.

ent van Mr. Van Apell-
patie van de Nationale
voerd, dat zij in beginsel
gedaan dan wat de
de Republiek deed, is
bevonden. Hij vergat
l, dat si duo idem faciunt,
l. w. z. dat al doen
t daarom nog niet het-
gesteld, dat de beslissi-
onale Vergadering nam,
aren geweest als die van
Overheid, dan volgde
at de Nationale Verga-
as deze beslissingen te
e Overheid in ons land
n voedselheer der Kerk
wat de ware Kerk was,
had, kon de Overheid
geacht worden rechten
er deze goederen zeker
it te oefenen, even als
an ten opzichte van
zijn pupil. Maar
d zich niet meer ge-
te maken, welke religie
daarmede van zelf ook
dsterschap van de Kerk
aar recht, om over deze
gen te nemen. Terwijl
getoond, ook materieel
de Nationale Vergade-
cht staan tegenover wat
Overheid heeft gedaan.
g alleen het argument
Apeldoorn aangevoerd,
ergadering, wel verre
en berooven van haar

eigendom, getoond heeft dit eigendoms-
recht, voorzover het aanwysbaar was, te
willen eerbiedigen,') doordat zij aan haar
besluit tot nationalisering der geest-
elijke goederen de clause toevoegde:
*bligende nochtans onverlet de aanspraak,
welke enig lichaam of gemeente daarop
maken mocht en met de noodige betwijf-
elingen, aan het vertegenwoordigend lichaam
ter beslissing zal moeten inleveren.*

Nu is deze slot-alinea zeker van belang,
omdat er tweerlei uit blijkt: vooreerst,
dat zelfs deze revolutionaire Overheid zich
zelf toch niet de bevoegdheid toegekend
heeft om vrijmachtig over deze goederen te
beschikken, en ten tweede, dat in deze clause
implicite de erkenning lag opgesloten, dat
de Kerk op een deel der goederen wel
degeelijk eigendomsrechten kon doen gelden;
want indien de Nationale vergadering de
overtuiging had gehad, dat deze goederen
Staats-eigendom waren, gelijk Mr. van Apell-
doorn meent, dan zou deze slot-alinea
geen betekenis hebben gehad. Het schijnt,
dat de Nationale vergadering metterdaad
de bedoeling heeft gehad, dat wanneer
onder deze geestelijke goederen zich ook
goederen bevonden, die aan een gemeente
behoorden, deze zouden worden terugge-
geven. Zij heeft dan ook, zoals uit de
geschiedenis blijkt, met de meeste bereid-
willigheid de archieven van rentmeesters,
ontvangers en administrateurs geopend voor
de reclamanten en zelfs den tijd van in-
levering verlengd, omdat zij een eerlijke
boedelscheiding schijnt gewenscht te heb-
ben. Intusschen is deze scheiding van
kerkelijk goed uit de genationaliseerde geest-
elijke goederen niet tot stand gekomen,
zoodat deze clause practisch geen effect
heeft gesorteerd. Of de eene of andere ge-
meente van dit recht gebruik heeft gemaakt
en hare aanspraken bij de Nationale Ver-
gadering of het Vertegenwoordigend
Lichaam heeft doen gelden, is mij niet be-
kend. Wel hebben de Gereformeerde
Kerken tegen dit besluit der Nationale
vergadering een protest ingediend, maar
dit protest is ter zijde gelegd. En indien
een bepaalde gemeente van de bevoegd-
heid, in de slot-alinea haar geschonken,
gebruik heeft gemaakt, heeft dit in elk
geval er niet toe geleid, dat deze goederen
haar terug zijn geschonken. Niet omdat
de Nationale Vergadering besluit heeft, dat
deze aanspraken niet deugdelijk waren,
maar omdat een nieuwe omkeer in het
staatsbewind aan het bestaan der Natio-
nale Vergadering een einde heeft gemaakt.

Het onrecht door deze confiscatie der
geestelijke goederen den Kerken aangedaan,
is dus niet hersteld geworden. En zelfs al
zou men aan de eerlijke bedoeling der
Nationale Vergadering om recht te doen,
niet twijfelen, dan is zij door haar besluit
toch de oorzaak geworden dat deze goe-
deren voor de Kerk zijn verloren gegaan.
Zelfs mag de vraag gesteld worden, of de
Overheid wel aldus handelen mag. Dat een
belangrijk deel der goederen pastoraal
waren en aan de Kerken toebehoorden,
was bekend genoeg. Indien de Nationale
Vergadering deze pastoraal had willen
scheiden van de andere geestelijke goederen
en aan de Kerken teruggeven, zou het
haar gemakkelijk genoeg gevallen zijn dit
te doen, want deze goederen stonden af-
zonderlijk geconserveerd. Door eerst deze goe-
deren te confiscateeren en daarna aan de
gemeenten den last op te leggen het bewijs
te leveren, dat zij op deze goederen aan-
sprak hadden, werden de rollen omgekeerd.
En aangezien de beslissing over deze aan-
spraken niet aan den rechter werd over-
gelaten, maar aan de Overheid zelf, die
deze confiscatie had gedeceeteerd, viel op
een rechtvaardige beslissing nauwelijks te
hopen, vooral wanneer men let op den
vijandigen geest, die de Overheid tegenover
de Gereformeerde Kerken bezield. Het is
dan ook wel te begrijpen, dat van dit recht
nauwelijks gebruik is gemaakt; men moest
wel vrezen bij den duivel te biecht te
komen. Van een Overheid, die aldus handelt,
kan dan ook kwalijk gezegd worden, dat zij de
eigendomsrechten der Kerk heeft willen
eerbiedigen. Eer het tegendeel.

Dr. H. H. K.

1) t. a. p. blz. 18.
2) Dr. VAN LONKHUYZEN, *Radicale financiële
scheiding* blz. 76.

Leestafel.

Dr. F. J. J. BUTTENDIJK, Hoogleraar aan
de Vrije Universiteit te Amsterdam, PSYCHO-
LOGIE DER DIENEN, VOLKSUNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK,
Haarlem, De Erven F. Bohn, 1920.

II.

Zoo bleek dan, dat wij op grond van de
Schrift mogen spreken van 'n diere-ziel en
ook, dat ARISTOTELIS, met zijn veranschijning
van 'n diere-ziel en 'n levensbeginsel en zijn onder-
scheidings van diere- en menscheziel, dichter
bij de Schrift stond, dan vele andere den-
kers in de antieke en ook sommige denkers in
de christelijke wereld.

Met die visie van 'n diere-ziel als 'n levensbeginsel,
wat vlak ingaat tegen het Materialisme, en ook
dat de 'n diere-ziel van de 'n menscheziel, spec-
fiek onderscheiden, wat vlak ingaat tegen de
darwinistische vermenscheijking van het diere,
galt even als ERICH WARMANN, thans in VAL-
KENBERG, ook BUTTENDIJK accoord.

De PSYCHOLOGIE DER DIENEN, waarin hij
dierziel bespreekt, is verdeeld in negen hoofd-
stukken, met achter elk wat *Litteratuur*. Op de
vier laatste bladzijden 'n REGISTER.

Hoofdstuk 1 is INLEIDING. Hoofdstuk 2 en 3
gaan onderscheidelijk over PSYCHOLOGIE DER
REINLICHEN, en over TROPISMEN. De hoofdstuk-
ken 4, 5, 6 en 7 evenzoo over WAARNEMING, IN-
STINCTEN, SOCIALE INSTINCTEN en GEWOONT-
VORMING. In hoofdstuk 8 gaat het over het
DENKEND HANDELEN DER DIENEN, en in 9 geeft
de auteur zijn BESCHOUWINGEN.

De INLEIDING begint met een overzicht der
geschiedenis van het vak, waarna het blijkt,
dat de Nieuwere of moderne dierenpsychologie,
voor nog maar enkele tientallen jaren begonnen,

zich onderscheidt van de vroegere welke de
feiten verwrong, en dat wel of in de darwinisti-
sche hypothese der 'mechanische evolutie' of in
de materialistische hypothese der 'generatie spon-
tane', of 'het vanzelf ontstaan van het leven uit
de doode stof. Verder wordt er in de INLEIDING
op gewezen hoe aan deze Nieuwere beoefening
der dieren-psychologie, welke met name
aan Amerikaanse geleerden is te danken,
en die, door zintuiglijke waarneming, tot
de ervaring van feiten omtrent het ziele-
leven der dieren tracht te komen en die feiten
dan nader onderzoekt en met voorzichtigheid
tracht te verklaren, — een bezwaar is verbonden.
Wie toch het levende of bezielde diert betijl
in de natuur, hetzij in het laboratorium, zintui-
gelijk waarnaemt, krijgt er niet meer van te
zien dan de 'levensbewegingen', de 'gedragingen'
of 'wat in het Engelsch heet 'the behavior',
'het gedrag'. Gevoelsleven en bewustzijn,
dat wij trouwens zelfs bij onze mede-
menschen nooit 'directe' zintuiglijk waarnemen,
zal bij dit waarnemen van het diere ons verborgen
blijven. De Nieuwere diere-psychologie, die in de
'behavior'-richting het diere-ziel zieleleven tracht
te benaderen, verdoezelt dit bezwaar allerminst.
Er zich op bezinnend, dat zij van het gevoels-
leven en het bewustzijn der dieren niets kan
zien, beperkt ze daarom haar taak tot het trek-
ken van besluiten uit de gedragingen der dieren,
omtrek hun waarneming en ervaring, omtrek
hun aangeboren en verworven gewoonten. En
de Nieuwere diere-psycholoog bespiedt daartoe
het diere, zoodat het zich onder allerlei natu-
lijke en experimentele omstandigheden 'ge-
draagt'. Ten slotte stelt de INLEIDING nog de
betekenis der dierenpsychologie voor verschil-
lende wetenschappen in het licht.

Hoofdstuk 2: PSYCHOLOGIE DER REINLICHEN
gaat over de laagstaande diere-organismen,
welke niet, als de anderen, uit meerdere maar
slechts uit een cel bestaan. Het zijn de infus-
dieren, waartoe ook de amoeben of 'wiel-
dierjes' behoren. De amoeben, een proto-
plasma klompje met binnen-in 'n kern, beweegt
zich, door aan de oppervlakte van zijn lichaam
'schijnvoetjes' of pseudopodien uit te stulpen
en weer in te trekken, waardoor dan de vorm
van zijn lichaam telkens 'wisselt' en welke
pseudopodien tevens dienen tot voedselopneming.
Uit de waarneming van dit gedrag der diere-
tjes, dat ook volgens Dr. BUTTENDIJK, niet tot
physische en chemische processen is terug te
brengen, blijkt dat men reeds hier met een
'levensbeginsel' te doen heeft. Het uitstulpen
van de pseudopodien toch is, zoodat ook andere
onderzoekers van oordeel zijn, onmogelijk
mechanisch te verklaren en de 'schoep kunst-
matig amoeben uit de doode materie te maken,
zal dan ook niet in vervulling komen' (p. 21).

Hoofdstuk 3 gaat over de TROPISMEN, een
woord, waarin 'n ander zit dat 'wenden' be-
tekent.

Het feit, dat even als de zonnebloem, ook
diere zich 'wenden' naar het licht, andere,
zoodat de waterdieren, naar de oppervlakte van
het water, of tegen den stroom en weer anderen
zich 'wenden' tegen den wind, leidde in de
BIOLOGIE tot de Tropismen-leer. De bioloog
LORENTZ vindt, dat wanneer men in het labora-
torium sommige lagere diere, zoodat de DAPHNIA
of de 'watervloot', willekeurig onder andere voor-
waarden brengt dan waaronder zij in de natuur
haar bewegingen verricht, zij dan die bewegingen
ook veranderen, zoodat die van toe-af-wenden
worden, en omgekeerd. Op dit experiment nu
bouwen LORENTZ en ook anderen de hypothese, dat
de bewegingen der lagere en ook hogere diere
en zelfs die van den mensch door noodwendig-
heid worden bepaald. Zoo veel althans bleek,
volgens hem, dat 'de bewegingen van en naar
licht zonder tusschenkomst van psychische
factoren, uitsluitend door physico-chemische
processen geschieden' (p. 42). BUTTENDIJK nu
toont in dit hoofdstuk uitvoerig aan, dat en
waarom het 'tropisme' geen gedwongen be-
weging is en 'het diere dus niet is een machine
zonder ziel, een automaat' (p. 42).

Na alzo in h. 2 en 3 te hebben aangehouden,
dat reeds aan de lagere en de laagste diere
bezieling is toe te kennen en de diere dus niet,
zoodat ook DESCARTES meende, machines zijn,
en ook, dat hun bewegingen niet voldoende
mechanistisch zijn te verklaren, beschrijft en
verklaart Prof. BUTTENDIJK in de vier volgende
hoofdstukken wat en hoe, door zintuiglijke
waarneming van het 'gedrag' der diere in de
natuur en het laboratorium, omtrek hun zielbe-
weging te kennen.

Daarbij gaat het dan in h. 4 over de WAAR-
NEMING.

Na eenige beschouwingen over het waarne-
men van den mensch, waarbij de auteur naar
voren brengt, dat dit niet enkel tot stand komt
door het lijfelijk getroffen worden van prikkels
op onze gezichts-gehoor- en tast-zenuwen, maar
ook door 'n actie of werking der ziel, worden
in dit hoofdstuk de methoden beschreven, waar-
door men kan onderzoeken of een diere iets
waarnaemt. De eerste is het bestudeeren van
het reageren of terugwerken van een diere op
allerhande prikkels, b. v. of het, getroffen door
een geluidsdruk, vlucht of naderbij komt. De
tweede is, het diere twee verschillende voorwer-
pen tegelijk ter waarneming aan te bieden en
dan te zien of het diere het eene of het andere
verkiest; en de derde methode is, dat men, door
aan het eene waarnemingsvoorwerp een aange-
namen of onaangenamen prikkel te verbinden,
het diere tot een keuze dwingt. Ten slotte wordt
dan beschreven en verklaard wat, door toe-
passing derzer methoden, de Nieuwere diere-
psychologie omtrent de waarneming der diere,
bepaaldelijk het hooren van den klavorsch, het
niet vinden van homels en bijen, het trekken
der vogels, het ruiken en zien der insecten, en
het ruiken der honden, gevonden heeft.

Hoofdstuk 5 gaat over de INSTINCTEN, waar-
onder men veelal de onwillekeurige of ook de
onbewuste, maar doelmatige verrichtingen ver-
staat. Prof. BUTTENDIJK omschrijft het in-
stinct als 'den psychischen grond voor een han-
delingscomplex, dat het diere van nature (aange-
boren) verricht, onder bepaalde voorwaarden
van tijd en plaats, van prikkels van buiten en
van invloeden van binnen, en welk handelings-
complex bestaat uit een reeks van enkelvoudige
handelingen, die volgens vaste wetten van elkaar
afhangen en elkaar opvolgen' (p. 88). Uit het ach-
terhalen, die hij van instincthandelingen der diere
vermeldt, kies ik die welke ons leeren, 'dat
de instincthandelingen vaak met den bouw van
het diere-lijf moeten samenwerken, om tot een
doelmatig geheel te worden' (p. 91).

Het zijn de feiten, die vooral betrekking heb-
ben op wat in de BIOLOGIE de 'instincty'-
verschijnselen, het Engelsche woord voor 'na-
bootsing' heet, en waaronder dan verstaan wordt
het gedrag van sommige diere waarbij zij tot
hun eigen bescherming plantend of diere 'na-
bootsen'. Zoo doen die nachtvlinders, welke de-
zelfde kleur hebben als bepaalde boomstammen

en dan, door zich in ruststand tegen zulke boomen
aan te drukken, ter eigen bescherming, met hun
lichaam een takje nabootsen.

Uit het zoo interessante h. 6: SOCIALE IN-
STINCTEN, waarin de veel bekende feiten uit
het samenleven van mieren en bijen worden be-
schreven en verklaard, wil ik hier nog de rake
opmerkingen naar voren brengen, die Prof.
BUTTENDIJK maakt naar aanleiding van de
'sterke biologische analogie', die vele natu-
roonderzoekers en in den laatste tijd ook de
wijzegeer BAKSTON zien tusschen 'de eenheid en
arbeidsverdeling, in een insectenstaat en die in
een diere-organisme, door de werkzaamheid
en saamhoorigheid van de cellen waarvan een
lichaam is opgebouwd'. Onze auteur merkt
daarbij op, 'dat het zoeken naar analogie tus-
schen menschen- en diere-organismen', — en naar
het zinsverband kan ik het niet anders zien dan
dat de individueel-biologische analogie be-
doelt, — 'zeer oppervlakkig is, al was het alleen
maar reeds, omdat de diere-stand door het
instinct wordt beheerscht, de menschen-stand door
de veelvoudige en hogere werkzaamheid van
de mensche-lijke persoonlijkheid'.

Volgt het voorname 7e h. over GEWOONT-
VORMING of het diere doen aanleeren van nieuwe
gewoonten. Vooreerst, omdat BUTTENDIJK hier,
niet alleen wat anderen daaromtrent gevonden
hebben, zoodat het bekende experiment van
PAWLOW met den hond (p. 187), maar ook wat
hij zelf door experimenteel onderzoek vond,
bijeengebracht heeft en waardoor hij de reeds be-
staande kennis van de diere-ziel heeft verrijkt.

In h. 8: HET DENKEND HANDELEN DER DIENEN
wordt dan de vraag gesteld: denkt het diere?
en wel naar aanleiding van het bepaalde en
betrekkelijk recente geval met 'de denkende
paarden' en dat met de 'Mannheimer hond'.

De proeven, door van OSTEN te BERLIN met
'kluge Hants' genomen en door KRAAL in
ELBERFELD met andere paarden, die rekenden
en laren, voortgezet, zouden daarmee bewijzen
hebben gegeven van zelfstandig denken bij deze
diere, en evenzoo zou die bewijzen hebben
gegeven de hond van FRAU DR. MORKEK te
MANNHEIM.

Na ernstig kennis genomen te hebben van
de wijze waarop die proeven verricht zijn en in
verband ook met andere proeven waaruit het
'denkend handelen der diere' zou blijken, is
Prof. BUTTENDIJK's oordeel daaromtrent, 'dat
het denken bij de diere nog niet met zeker-
heid is aangetoond, maar er alleen door is an-
getoond, dat in het 'sensorium' of de plaats in
de hersenen waar de zinswaarnemingen samen-
triften, processen plaats vinden, die analoog
zijn aan de processen, welke in het verstande-
lijk oordeel bij den mensch optreden'.

'Ongetwijfeld, zoo eindigt dit hoofdstuk, 'zijn
er dus eenheidsbetrekkingen in het psychisch leven
van diere en mensch, maar anderzijds is er toch
ook een enorme afstand, een principieel ver-
schil'.

In zijn 9e of laatste hoofdstuk: BESCHOUWING-
EN, schrijft Prof. BUTTENDIJK op het einde:
'De moderne biologie geeft sterke aanwijzingen,
hoe wel niet voor allen dringende bewijzen,
voor de Christelijk-theïstische wereldbeschou-
wing'.

'Dit geldt in hooge mate voor de moderne
diere-psychologie'.

Wat bevattelijkheid van voorstelling en door-
zichtigte groepering van de stof betreft kan dit
deelje der VOLKSUNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK de
vergelijking doorstaan met de meest geslaagde
deeltjes uit publicaties als die van de SAMMUNG
GOSCHEN, VAN WEERES ILLUSTRIRTE KAT-
CHISMEN en VAN AUS NATUR UND GEISTWERKELICH-
HEIT, welke evenzoo bedoelen wat de Engelschen
onder 'University-extension' verstaan.

G.

Uit de Pers.

In de Geref. Kerkbode voor Rotterdam schrijft
Dr. A. K. Jr. het volgende:

Niet alle menschen moeten op gelijke wijze be-
handeld worden. De aard en de karakter van den
een is zoo onderscheiden van den ander, dat het
een groote dwaasheid zou zijn, ze precies gelijke
behandeling te doen ondergaan.

Een vader, die veel kinderen heeft, en het on-
derscheiden karakter van zijn kinderen kent, zal,
als hij verstandig is in de opvoeding van zijn kroost
is, terdege rekening houden met den eigen aard
van een ieder zijner kinderen, en elk kind behan-
delen naar den eisch van dat kind. En zoo ook zal
de wijze en verstandige meester op school doen
met de hem toebetrouwde leerlingen, want hij weet,
dat er velerlei onderscheid is, dat ze niet allen over
één kan mogen geschoren, dat elk karakter naar
zijn eigen natuur en aard behandeld moet worden.

Alleen gemis aan opvoedkundige wijsheid stelt
den eisch, dat alle kinderen precies eender, zonder
het minste onderscheid behandeld moeten worden,
en alleen groote oppervlakkigheid doet het onrecht-
vaardig achten, als er tusschen de kinderen onder-
scheid gemaakt wordt, en de een anders dan de
ander behandeld wordt.

Ook hier geldt wat in het Scheppingsverhaal bij
de groote verscheidenheid in het scheppingsleven,
tekens terugkeert, 'naar zijn aard'. Wie dat natu-
lijke onderscheid over het hoofd ziet en daar geen
rekening mede houdt, en handelt en doet alsof dat
onderscheid niet bestond, handelt niet alleen onver-
standig, maar komt ook bedrogen uit.

Als het jaer stomp geworden is en de sneede niet
geslepen, dan moet meerdere kracht in het werk
gesteld worden, zegt de Prediker, (hoofdst. 10: 10)
en hij voegt er aan toe, dat de wijsheid een uitne-
mende zaak is om iets recht te maken.

Reeds ten opzichte van het diere geldt het, dat
het noodig is den eigen aard der diere te leeren
kennen, en elk diere overeenkomstig zijn eigen na-
tuur te behandelen. Daarom lezen we in Spreuken
12: 10: 'de rechtvaardige kent het leven van zijn
beest', wat zeggen wil, dat, als wij diere be-
slissen, het onze roeping is het eigen leven der diere
naarstig te onderzoeken, en de ons toebetrouwde
diere, 'naar hun aard' te behandelen. Zij, die dat
niet doen, mishandelen het diere, maar de rechtva-
rdige kent het leven van zijn beest, en weet, hoe
hij met het diere, dat hij bezit, moet omgaan.

Geldt dat onderscheid maken voor alle 'stoffelijke
dingen, zoodat hij het hem toebetrouwde beest ge-
zondert, dat alles naar den onderscheiden eisch
behandelt, geldt het voor het diere, zoodat hij recht-
vaardig is, die het leven van het diere kent en het
overeenkomstig zijn eigen natuur behandelt, in zeer
bijzonderen zin geldt dat, 'onderscheid maken' voor
de kinderen der menschen.

Het eene kind is het andere niet. Het onder-
scheid tusschen de kinderen is groot, en het is voor
allen, die met de opvoeding van kinderen be-
last zijn, een stellige eisch, het onderscheiden leven
der kinderen te kennen, en ieder kind naar zijn
eigen aard en karakter te behandelen. Er zijn
kinderen, die, zacht moeten worden toegesproken
en met wie op lieflijke wijze moet worden omge-
gaan, en die zoo ge dat niet doet, zich toeluidt
en allengs van u vervreemden. Maar er zijn ook
kinderen, die streng moeten worden behandeld, en
bij wie met krachtige hand moet worden geregeerd,
en die, zoo ge dat niet doet, straks om uw liefde

en zachtheid zullen lachen en u om uw verkeerde
liefde tranen zullen doen schreien.

Zoo is het in het natuurlijke, maar zoo is het
ook in het geestelijke. Natuur en genade staan
hierin niet tegenover elkaar, maar tonen beiden
een leven te bieden, dat door een en denzelfden
God is gewrocht. Ook het geestelijk leven vraagt
een zeer onderscheidene behandeling, en roept om
terdege het onderscheid te maken.

Daarom lezen we in Gods Woord: ontfermt u
wel eniger, onderscheid makende, maar behoudt
anderen door vrees en grijpt ze uit het vuur.

Dus er moet onderscheid gemaakt worden, ook
in het trekken tot Gods Koninkrijk en in de wijze,
waarop de zielen tot eeuwige behoudenis gebracht
worden. En dat onderscheid moet zoo gemaakt
worden, dat de een gevoelt de liefde der ontferming,
en dat de ander tot vrees gebracht wordt.

De kantteekening verklaart het eerste aldus:
betreft en vermaant eenigen tot barmhartigheid
en medeliden over hun zwachtheid, namelijk die
uit zwachtheid zondigen en niet moedwillig zijn, en
zij verwijst naar de woorden van Gal. 6: 1 waar
we lezen: indien ook een mensch overvallen ware
door eenige misdaad, zij, die geestelijk zijt, brengt
den zondigen terecht met den geest der zacht-
moedigheid; zijnde op u zelven, opdat ook zij niet
verzocht wordt.

En van het tweede zegt zij met betrekking tot
den die moedwillig en hardnekkig zijn: zoekt hen
te verschrikken met voorstellingen van het vreeslijk
oordeel Gods dat over zondigen gaan zal, indien
zij zich niet bekeren.

Het is naar den eisch van Gods Koninkrijk, dat
de een getrokken wordt met liefdekoorden, en dat
de ander door strenge tucht gebracht moet worden
tot vrees.

Schreef Paulus niet aan de Gemeente van Corinthi-
al ik met de roede tot u komen, of in liefde en
in den geest der zachtmoedigheid?

De aardse vader weet het, dat hij zijn eene
kind alleen door liefde winnen kan, en dat zijn
ander kind alleen door strenge tucht behouden kan
worden. Hij zal dan onderscheid maken. Maar veel
meer weet de hemelse Vader, wie zijner kinderen
alleen door ontfermen te winnen is en wie alleen
door tot vrees gebracht te worden, behouden
kunnen worden.

Voor den een is de hemelse Vader goedertieren
en lankmoedig, beschamend in zijn goddelijke
Vaderliefde. De Apostel zegt (Rom. 2: 4): veracht
gij den rijkdom zijner goedertierenheid en verdraag-
zaamheid en lankmoedigheid, niet wetende, dat de
goedertierenheid Gods u tot bekehring leidt. Maar
voor den ander is het noodig te hooren van Gods
strengheden en rechtvaardigheid, opdat hij daardoor
tot verbijfing des harten gebracht wordt. En
dezelfde Apostel schrijft aan een andere gemeente:
wij dan, wetende den schrik des Heeren, bewegen
de menschen tot geloof. (2 Cor. 5: 11).

De aardse vader weet, dat het voor het eene
kind voldoende is als hij het ernstig aansiet en een
enkel woord spreekt, maar ook dat het andere kind
niet anders dan met de roede tot rede gebracht
kan worden. Hij zal dan onderscheid maken. Maar
de hemelse Vader handelt met goddelijke wijs-
heid ook zoo, dat Hij den een door lankmoedigheid
tot bekehring brengt, en dat de ander door den
schrik des Heeren tot geloof bewogen wordt.

En dit doen Gods woorden ons tot voorbeeld ge-
steld. Zoo hebben ook wij op te treden en te
handelen in den arbeid voor het Koninkrijk onzes
Gods. Daarom vermaant de Apostel: maakt onder-
scheid, ontfermt u over den een door lieflijk met
hem te spreken, maar behoudt anderen door vrees,
door harde woorden hen te doen hooren. Het kan
ook wel noodig zijn het mes er eens diep in te
zetten, want zachte heelmesters genezen niet
elke wond.

Merkwaardig is die toevoeging: en grijpt ze niet
het vuur. Die woorden hebben betrekking op hen
die hard moeten worden aangepreken, en bij wie
het mes er diep moet worden ingezet. Ze bedoelen,
dat als iemand in het vuur is gevallen, men hem
försch aanprijt, stevig vasthoudt en als met een
ruk uit het vuur verlost. Dat gaat wel hardhandig
toe, maar het is tot redding en behoud. En zoo ook
is er een redding uit het helische vuur door schrik
en door vrees.

Een ieder die de gestrengheden Gods in dit leven
ondervindt, hetzij dat hij er van hoort uit het
Woord, of dat hij haar ondervindt in zijn omstan-
digheden, acht dat op het eigen oogenblik geen
zaak van vreugde maar van droefheid te zijn. Doch
daarna ondervindt hij de vreedzame vrucht der
gerechtigheid. En dan zal hij eeuwig er voor danken.

Wie zal klagen dat hij hard is aangepreken, als
hij daardoor uit het vuur is gered? Als u hemel-
sche Vader met u in tegengedien wandelt, dan was
dat noodig om u wettende, en dat strekt u dan tot
zegen. Eens komt de dag dat ge zult belijden: het
is goed voor mij verdukt te zijn geweest. 'k Sloeg
er ik werd verdukt het dwaalspoor in. Maar nu
geleerd, houd ik Uw woord en wegen.

Voor Kindere n.

IN VREEMDE HAVEN.

Op het land.

Vroeg in den morgen van een guien Maartdag
ging een knaap, die ongeveer vijftien jaar oud
kon zijn, langzaam den groeten weg op, die
uit een Zuid-Hollandsch dorp door het vrije
veld naar de stad leidde.

Als gezegd bleef hij langzaam als iemand die
moe is. Toch begon de dag pas en had men
verwacht, dat iemand nog zoo jeugdig als onze
wandelaar, ook wat flinker en vlugger zou ge-
stapt hebben. Doch 'niets zonder redens. Dat
zal blijken.

De jongen die de gewone kleeding uit die
streek droeg, zag er bleek, lusteloos en maget
uit. Hem althans scheen het landleven nog
geen goed te doen. Wie hem aanzag kon zich
niet verwonderen, dat de knaap reeds in den
vroegen morgen er zoo afgemat uitzag. Hij had
niet veel om 'bij te zetten, en ook daar was
reden voor.

Hendrik Crul was de zoon van arme ouders,
die met hard werken een armelijk stukje brood
verdienden. De dood had beiden reeds vroeg
weggenomen. Voor Hendrik, een enig kind,
hadden zij bijna niets kunnen achterlaten. Hun
bloedverwanten en vrienden, zelf arm, konden
niet voor den knaap doen. En zoo verviel het
kind dan aan de armen, gelijk men dat noemt.

Wat dit zeggen wou? Meer dan een mijner
lezers zal dit nog wel eens gezien hebben. De
kerk waarvan de ouders van een kind leden
waren, had, als dit kind wees werd en geen
middelen had, die verplichting voor den achter-
blijvende te zorgen. De diaconie bracht dit in
orde, dat wil zeggen, zij had te zorgen, dat de
weezen behoorlijk gekleed en gevoed werden
en verpleegd zoo veel noodig was. De diaconen
deden dit echter niet zelf, maar droegen het
werk anderen op, leden der gemeente, die voor
wat zij deden en verstrekten betaald werden.

Eens in het jaar kwamen, als er kinderen te
verzorgen waren, de diaconen in de kerk bijeen.
Ook kwamen daar leden der kerk die weeren
tot zich wilden nemen. Of die laatste zelf er
ook altijd bijkwamen, staat niet vast, maar zeker
nu en dan.

Dit was dus zoo iets als een jaarlijksche uit-
besteding, en werd ook zoo genoemd. Het kon
ook een wedstrijd heeten. De diaconen toch deden
hun best om de weezen zoo goedkoop mogelijk
onder dak te brengen. De boeren op hun beurt,
die een kind wilden verzorgen, kregen liefst
zoo veel mogelijk daarvoor. Zoo was het leven
en bieden. Aan degenen die weinig eischen

wees men zoveel mogelijk kinderen toe,
en de diaconie trachtte vooral niet te hoog
te gaan. In hoofdzaak draaide alles bij deze
zoo genaamde armenverzorging om geld. Al het
andere scheen er minder op aan te komen.

UIT HET OOSTEN.

De Planten.

Het wordt tijd, dat wij eens van de diere
afstappen om over wat anders te spreken. Niet
alst wij over de diere waren uitgepraat, vol-
strekst niet. Maar de planten moeten, als we over
het Oosten spreken, ook een beurt hebben, en
die geven we hun dus maar spoedig.

Wij beginnen met den wijnstok.

Dat heeft zijn goede reden.

De wijnstok toch komt in de Schrift zeer veel
voor, of liever alles wat betrekking heeft op de
kweeking der druiven, de vrucht van den
wijnstok.

Een rustige, vredige tijd wordt daardoor ge-
kenmerkt, zoo lezen we, dat ieder zal zitten
onder zijn wijnstok en vijgeboom.

De profet roept alle dorstigen op te komen
tot de wateren, en die geen geld hebben om te
kopen zonder prijs, wijn en melk, waardoor
verstaan wordt de goede boodschap der genade,
die om niet wordt aangeboden.

De Heere Jezus zelf zegt: Ik ben de ware
wijnstok. Hij noemt Zijn geloovigen de ranken.
In het verhaal van de brulloft te Kana wordt,
gelijk in zoo menig ander, van den wijn gesproken.
Koning Belsazar dronk wijn op zijn feest uit de
heilige vaten, die afkomstig waren van den tempel
te Jerusalem.

Zoo lezen we ook van wijn, die in ledere
zakken werd gedaan, van een wijnpersbak, waarin
de druiven getreden werden. Kortom we zouden
geen ruimte hebben om ook maar de helft der
plaatsen aan te halen in welke de Schrift spreekt
van wijn, en wat daarop betrekking heeft. De
Psalmist getuigt, dat de wijn het hart des menschen
verheugt. Maar tegelijk waarschuwt ons de
Schrift als zij zegt: Wordt niet dronken van wijn,
waarin overdaad is. De wijn is een spottor. Ook
getuigt zij: Geen dronkard zal het Koninkrijk
Gods beerven.

Dat er zoo vaak van wijn gesproken wordt
is dus daaruit te verklaren, dat die in Kanaän
zoo veel voortkwam. De wijnstok is een plant,
die tiert in de gematigde warme luchtstreek. In
ons land b. v. is het voor den wijnbouw te
koud, in Midden-Afrika te heet.

Ook vereischt de wijnstok een droge, zonnige
streek, en een heuvelachtigen grond. Aan dit
alles nu voldeed Palestina. Het was er warm,
droog, en bergen en dalen wisselden af. Hoe
walg de druiven er rijpen konden, zien we uit
de geschiedenis der verspieters, die optrokken
uit de woestijn om het land Kanaän te bezien.
Ten bewijze hoe vruchtbaar dit was, brachten
zij een tros druiven mee, die gesneden was in
het warme dak Eskol. Deze tros was zoo zwaar,
dat twee man noodig waren om hem te dragen.

De wijnstok kwam en komt nog voor in de
landen rondom de Middellandsche zee. Zoo
heeft men b. v. Spaansche en Grieksche wijnen,
die zich kenmerken door hun zoeten smaak.
Zoo spreekt ook de Schrift van zoeten wijn.
Wijnen uit Noordelijke landen zoodat Frankrijk
en Duitschland, zijn veelal meer zuur of wrang.

Nu moet men er wel op letten, dat de win-
gaard in het Oosten heel wat verschilt van den
onzen. Bij ons wordt de wijnstok tegen een
muur, een hekwerk of een schutting geleid, zoo-
veel mogelijk tegen den guen wind gedekt.

Maar in het Oosten, gelijk ook in andere
streken, is een wijngaard meestal de helling van
een heuvel, op welke dan tal van wijnstokken
geplant worden. Zoo ontstaat een soort van
tuin, waarin men wandelen kan. De steenachtige,
rijzende grond biedt van zelf steun aan de jonge
planten. Er loopen dan ook paden tusschen de
wijngaarden door, gelijk wij zien uit de ge-
schiedenis van Bileam. Bij ons is dus de toe-
stand geheel anders.

In het Oosten was er voor gezorgd, dat de
wijngaard goed behandeld werd, en zoo veel
mogelijk tegen alle schade beveiligd. Dat blijkt
duidelijk.

(Wordt vervolgd.)

BRIEFWISSELING.

B. Nu twee eeuwen geleden verscheen er een
volledige uitgave van Jan Loykens werken, in
tusschen klein formaat en zeer net (onze dichter-
plaatstijder leefde in denzelfden tijd). Deze uit-
gave is thans al lang niet meer in den handel,
en wordt goed betaald. Voor eenige jaren zag
bij Stijthoff te Leiden een nieuwe uitgave het
licht, die volkomen de oude weergeeft, en
keurig is uitgevoerd. De prachtige etsen van
Luyken zijn in deze opgaven niet begrepen.

HOOGENRIJK.

Gemengd Nieuws.

Is de Duitse zending vernietigd? Tegenover
de meening dat de Duitse Evangelische Zending
door den oorlog geheel vernietigd werd, kan het
feit gesteld worden, dat op 1 Oct. 1919 op het
Zendingcongres 463 Duitse Zendingen en 45
zusters werkwaren waren. In Duitschland deden
de Zending 276 Zendingen en 36 zusters; in den
dienst der kerk stonden 201 Zendingen als wa-
nemende predikanten, in den dienst der school 48,
en in andere betrekkingen nog 45 Zendingen. In
gevangenschap verkeerden 110 Zendingen en 20
Seminaristen. De ontvangsten der Duitse Zen-
dingenvereenigingen bedroegen in 1918 niet minder
dan 7.311.917 mark, tegen 8.240.843 in 1913 (waarbij
de bijdrage van den Keizer gerekend is) en 5.732.569
mark in 1915. Bazel en Christiana hadden in
1918 een ontvangst van 1.749.613 francs, in 1915
1.727.069 francs. Men ziet hieruit, dat men in
Duitschland voor de Zending blijft offeren. Maar
de Duitse Zendingengemeenschappen staan door
den lagen stand der Duitse valuta voor buiten-
gewoon groote moeilijkheden. Om de Duitse
Zendingen op hun arbeidsveld hetzelfde trak-
tement te geven, dat zij vóór den oorlog genoten,
moet men uit Duitschland ongeveer elf maal groo-
ter geldsommen, dan vroeger voldoende waren, zenden.

WISSECK.

Officiele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Door Directeuren der Vereeniging voor Hooger
Onderwijs is besloten de jaarvergadering dit
jaar te houden in Haarlem.

Daags vooraf zal voor de mannen der weten-
schap gelegenheid zijn over belangrijke onder-
werpen van gedachten te wisselen; Prof. Dr.
A. Anema zal een referaat houden, en in den
namiddag komt Dr. K. Dijk aan 't woord om
over een theologisch onderwerp te refereren,
waarover eveneens van gedachten kan worden
gewisseld.

Oudergewoonte worden deze referaten tijdig
verkrijgbaar gesteld